

Som ni vill ha det - historik

As You Like It – *Som ni vill ha det* – bygger på Thomas Lodges roman Rosalynde från 1590. William Shakespeare följde handlingen i stort såväl som i många detaljer. Han tog dock bort många våldsamma inslag, ändrade flera namn och lade tonvikten på temat goda och dåliga släktingar.

Pjäsen inregistrerades hos bokhandlargillet i London den 4 augusti år 1600, men kom inte ut i tryck förrän i den stora foliovolymen med Shakespeares samlade pjäser 1623. En del forskare tror att den var den första pjäs som dramatikern skrev för den nya Globeteatern 1599. Ett rykte som nedtecknades 1779 säger att Shakespeare själv brukade spela Adam. En lika obekräftad uppgift från 1865 gör gällande att stycket spelades för kung James I på Wilton House 1603.

DET FÖRSTA DOKUMENTERADE framförandet ägde rum på Drury Lane-teatern i London 1723. Det var en bearbetning av Charles Johnson som hette *Love in a Forest*. Alla personer av låg börd var eliminerade och Charles var fåktmästare i stället för brottare. Texten var "förstärkt" med repliker från *Rickard II*, *En midsommarmattsdröm* och *Mycket väsen för ingenting*. Oliver tar livet av sig och Celia och Jaques är ett kärlekspar.

År 1740 framfördes originalet från folion (med små ändringar) på Drury Lane. Det blev en stor succé som

spelades 28 gånger på en säsong. Hannah Pritchard blev den första i en lång rad stjärnor i rollen som Rosalind. Dora Jordan debuterade i rollen 1785 och spelade den under nära två decennier. Hon var älskarinna till Englands blivande kung och födde honom tio barn under samma period.

Publiken tycks inte ha störts av att Jordan ofta var påtagligt gravid på scenen. Det kan hänga ihop med att åskådare på 1700-talet och början av 1800-talet inte väntade sig att scenen skulle ge en realistisk bild av livet. Men det bottnade också i att teater gärna förknippades med skandaler. Det var utomordentligt upphetsande att få se en kvinna klädd i så tätt åtsittande byxor.

PÅ 1800-TALET FICK *Som ni vill ha det* ha ställningen som en av Shakespeares mest spelade pjäser. Under andra hälften av seklet lade man ned stor möda på att få scenbilden av skogen Arden så realistisk som möjligt, med träd och gräs såg ut som träd och gräs. Detta framtvängde en omdisposition av texten, så att alla scener vid hovet spelades först, därefter hade man en

lång paus för att bygga om scenbilden till skog. När pjäsen spelades på Shakespeare Memorial Theatre i Stratford 1879 bar jägarna omkring på en hjort som skjutits i Charlecote Park nära staden.

I juni 1885 framfördes pjäsen i parken till Coombe House i Kingston-upon-Thames. Den amerikanska skådespelerskan Eleanor Calhoun som spelat Rosalind i London gjorde rollen även här, medan hennes väninna lady Archibald Campbell spelade Orlando. Resten av ensemblen var en blandning av amatörer och proffs, förstärkt med hundar och getter. Mer professionella uteuppsättningar följde på olika håll i England. I Herfordshire 1895 drevs några hundra hjortar över scenen för att öka realismen. När man 1901 började spela sommartheater i Regents Park i London var *Som ni vill ha det* ett självklart inslag i repertoaren.

BERÖMDA SKÅDESPELERSKOR som spelat Rosalind under 1900-talet är Peggy Ashcroft (1932 och 1957), Edith Evans (1926 och 1937) och Vanessa Redgrave (1961). Den sistnämnda fick särskild genomslagskraft genom att föreställningen gjordes i en tv-version och hon blev den Rosalind som alla som gjorde rollen efter henne kom att jämföras med.

1967 gjorde Clifford Williams en uppsättning på National Theatre i London med män i alla rollerna. Den blev mycket uppmärksammad och turnerade i många länder. Ronald

William, Proba och Audrey

Adam, Orlando och Oliver

Pickup var Rosalind, Jeremy Brett Orlando, Derek Jacobi Touchstone och Anthony Hopkins Audrey. 1991 hade den fria engelska gruppen Cheek by Jowl premiär på en likaså manlig uppsättning med Adrian Lester som Rosalind.

Det har varit vanligt att *Som ni vill ha det* lockar teatrar att sätta mycket folk på scenen. Glen Byam Shaw använde hela 39 skådespelare i sin uppsättning på Royal Shakespeare Theatre i Stratford 1952. Numera är man lite mer blygsam, kanske av konstnärliga och definitivt av ekonomiska skäl. På samma teater spelades pjäsen av 20 personer år 2000 och 2005.

Mary Anderson (1859-1940) som Rosalind i *Som ni vill ha det*

1977 GJORDE DEN TYSKE REGISSÖREN Peter Stein en banbrytande uppsättning på Scaubühne i Västberlin. Under inledningsakten fick publiken stå hopträngd och titta på scenerna vid hovet och vid Olivers hus. När handlingen flyttades till skogen Arden fick åskådarna vandra i 15 minuter genom en mörk och fuktig labyrinth, där de bland annat stötte på en vild björn. När de kom fram till skogen fick de sittplatser som de fick behålla under resten av den långa föreställningen. Steins uppsättning blev mycket inflytelserik, inte bara i Tyskland utan också i England och i Sverige.

Texter: Kent Hägglund

Som ni vill ha det i Sverige

As You Like It översattes först till svenska av Johan Henrik Thomander och gavs ut i tryck 1825. Carl August Hagbergs översättning kom 1849 och gavs ut i band sex av hans utgåva av Shakespeares samlade verk. Hagberg behöll Thomanders titel *Som ni behagar*, använde stora avsnitt av hans tolkning och struntade i att översätta epilogen där Rosalinda talar direkt till publiken. Den kom med när Nils Molin på 1920-talet reviderade Hagbergs översättning.

DEN SVENSKA PREMIÄREN DRÖJDE ända till 1884, då komedin spelades på Nya teatern i Stockholm. Det dröjde länge innan stycket blev en självklar del av repertoaren här. Per Lindbergs uppsättning på Lorensbergsteatern i Göteborg blev en succé som spelades 31 gånger. Harriet Bosse spelade Rosalind på Dramaten 1922 med Lars Hansson som Orlando.

Celia, Rosalind och Proba i *Som ni vill ha det*

SKÅDEPELERSKAN INGA TIDBLAD (1901-75) är den som mest har förknippats med pjäsen i vårt land. Hon spelade Rosalind första gången 1938 på Dramaten (regi Alf Sjöberg), åter på Göteborgs stadsteater 1957 (regi Hans Dahlin) och slutligen i Radioteatern (1961). Man kan också se glimtar av henne i rollen i Gustav Molanders och Karl Ragnar Gierows film *Det brinner en eld* (1943). Där

spelar hon Harriet Brandt, den ledande aktrisen vid Nationalteatern i ett ockuperat land. Bland annat framför hon Rosalinds epilog. Dessutom gick det rykten om att *Som ni behagar* med Inga Tidblad i huvudrollen skulle bli invigningspjäs på Malmö stadsteater 1944.

SOM NI BEHAGAR VAR RELATIVT POPULÄR mellan 1938 och 1968 med ett tiotal svenska uppsättningar. Under de följande 16 åren spelades pjäsen bara två gånger (varav en i tv). 1984 gjorde Göran O Eriksson en ny modern översättning för den engelske regissören John Cairds uppsättning på Stockholms stadsteater. Nu kallades komedin *Som ni vill ha det*, Stina Ekblad spelade Rosalind och Lena T Hansson Celia, föreställningen blev en stor succé och spelades också in för tv.

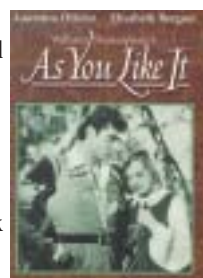
Det här ledde till ett nytt intresse för pjäsen, och sedan 1986 har den spelats 15-16 gånger.

Olivier på dvd

LIKSOM MÅNGA ANDRA KLASSIKER finns nu också *As You Like It* från 1936 på dvd. Jämfört med videoversionen är både ljud- och bildkvaliteten avsevärt förbättrad. Laurence Olivier spelar Orlando och gör sin första Shakespearefilm. Rosalind spelas av Elisabeth Bergner, tysk stjärna som flydde undan nazismen. Hon övertalade regissören Paul Czinner (sin make) att låta just Olivier spela Orlando.

Filmen är charmerande men är väl Shakespearekuriös och filmhistoria mer än stor filmkonst. Den kostar 8 pund + porto på www.amazon.co.uk

RH

Som ni vill ha det i pocket

GÖRAN O ERIKSSON översättning av *Som ni vill ha det* finns nu åter utgiven på Ordfronts förlag, där hittills 13 titlar av Shakespeares pjäser finns att köpa i behändig pocketutgåvor.

RH

